

РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВО-МЕДИЧНОГО ПОСТАЧАННЯ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОРІЧЧЯ

*О.П. Шматенко, Ю.В. Рум'янцев, С.Г. Убогов, В.В. Страшний,
Л.Л. Давтян, В.Л. Савицький, А.Д. Захараш,
А.А. Кожсакару, Л.А. Устінова*

Українська військово-медична академія

Резюме. *Стаття присвячена історичним аспектам становлення та розвитку системи медикаментозного забезпечення військовослужбовців в період від Великої вітчизняної війни до набуття Україною незалежності.*

Ключові слова: *медичне постачання, медичне майно.*

Вступ. Велику Вітчизняну війну медична служба Червоної Армії зустріла вже досить оснащеною лікарськими засобами та іншим медичним майном, яке відповідало рівню досягнень науки і практики того часу. Однак у результаті допущених помилок на початку війни, серйозних недоліків в ешелонуванні запасів значна частина медичного майна була втрачена [1]. Це значно знизило можливості військових лікарів по наданню медичної допомоги різних рівнів військовослужбовцям та призвели до погіршення боєздатності бойових частин Червоної Армії. Метою дослідження стало проведення аналізу позитивного та негативного досвіду накопичення, утримання та розподілу медичного майна з метою оптимізації його використання при ведення бойових дій.

Матеріали та методи дослідження. В статті використані оглядовий, систематично-історичний та документальний методи аналізу. До системи медичного постачання військ, складовою якої було медикаментозне забезпечення, у воєнні роки входили: аптеки медико-санітарних рот полків, відділення медичного постачання медико-санітарних батальйонів дивізій, відділення медичного постачання санітарних відділів армій, відділи медичного постачання санітарних управлінь фронтів і флотів, хімічні лабораторії, армійські і фронтові медичні склади та інші спеціалізовані армійські формування. Органи управління медичного постачання відали плануванням, заготівлею і розподілом медикаментів та іншого медичного майна, а заклади і підрозділи медичного постачання здійснювали приймання, зберігання та відпуск медичного майна [1, 2, 3, 4, 6].

Результати та їх обговорення. Велика Вітчизняна війна внесла серйозні корективи в організаційні принципи медичного постачання військ. Було встановлено новий порядок постачання, згідно з яким усе медичне майно

поділялося на майно “бойового забезпечення” та майно “поточного постачання”. Майно бойового забезпечення включало короткий перелік предметів, необхідних у великій кількості на час бойових дій. Воно відпускалося позачергово, за фактичною потребою.

Забезпечення лікарськими засобами та іншим медичним майном здійснювалося за схемою: центр – фронт – армія – дивізія – полк.

Важливе значення у підвищенні оснащеності діючої армії медичним майном мав пошук додаткових джерел постачання за рахунок економії у витратах, використання місцевих ресурсів, а також збирання і використання трофейного майна.

До 1942 року медична служба входила до складу інтендантської служби, а потім була перепідпорядкована Головному військово-санітарному управлінню Червоної Армії. Головна увага приділялася визначенню потреб військ у медикаментах та іншому медичному майні бойового забезпечення, накопиченню запасів на медичних складах.

З перших днів війни були повністю втрачені основні запаси для розгортання медичних установ в Київському особливому військовому окрузі, запаси окружного медичного складу у Львові та норма майна для головного санітарного складу у Кременчуці. Ті медичні склади, що збереглися, негайно евакуювали в тил, внаслідок чого їх діяльність скоротилася до мінімуму.

Головне військово-санітарне управління було вимушено вдатися до заходів жорсткої економії та раціонального використання ліків, перев'язувальних засобів та інших ресурсів медичного майна, намагалося знайти можливість його заготівель на місцях. Була визначена номенклатура основного медичного майна, що включала 104 найменування. Усі описи комплектів були переглянуті, переважно у бік скорочення. Особливо важке становище склалося в осінньо-зимовий період 1941 року, коли почалася евакуація великих промислових підприємств, що випускали медико-фармацевтичну продукцію. У листопаді 1941 року порівняно із січнем того ж року виробництво лікарських засобів знизилося у 12 разів, тому забезпечення військ медичним майном здійснювалося за рахунок запасів.

Досвід Великої Вітчизняної війни засвідчив, що успіх медичного постачання залежить не тільки від наявності запасів майна, але й від оперативності його подачі за призначенням, правильного маневрування силами та засобами [2, 6].

Після завершення Великої Вітчизняної війни розвиток вітчизняної системи військово-медичного постачання був пов'язаний з розвитком армії і флоту, військової медицини, науки і техніки. На цій основі вироблялися для кожного періоду розвитку принципи організації медичного постачання, форми і методи забезпечення військ лікарськими засобами та іншим медичним майном.

Переозброєння армії і флоту, яке проходило у 60-70 рр минулого століття, внесло серйозні зміни в систему медичного постачання військ. Перш за все це торкнулось організаційно-штатної структури органів управління і закладів медичного постачання, змісту запасів майна на всіх етапах медичної евакуації, форм і методів доставки медикаментів та іншого медичного майна військовим частинам і лікувальним закладам в ході операції. Основними критеріями для організації медичного постачання стали зростання темпів наступу військ, висока маневреність і масовість санітарних втрат. При цьому, найбільш важливим було забезпечити просування запасів медичного майна за військами, не допускаючи їх відставання, і безперебійне постачання військ всім необхідним “з ходу”. Досягнути цього можна тільки за умов укомплектування закладів медичного постачання достатньою кількістю транспорту. Обов’язковою умовою є також наявність мобільних запасів лікарських засобів, перев’язувальних матеріалів, без яких неможливо надати на полі бою належної медичної допомоги. Тенденція до накопичення надмірних запасів медичного майна, яка мала місце в період Великої Вітчизняної війни, призводила до небажаних наслідків: частинам приходилося кидати дорогостоячі запаси на полі бою, що у свою чергу становилося причиною відставання закладів медичного постачання від наступаючих військ та виникнення збоїв у постачанні [3].

Основним змістом роботи закладів медичного постачання було визначено приймання медичного майна, зберігання і відпуск його частинам і закладам армії і флоту. До закладів медичного постачання відносилися: центральні медичні склади; фронтові медичні склади; медичні склади при управліннях госпітальних баз; окружні (флотські) медичні склади; армійські медичні склади (склади флотилій і військово-морських баз); гарнізонні медичні склади; медичні склади при медико-санітарних батальйонах; аптеки (полку, корабля, окремого медико-санітарного батальйону, окремого медичного загону, госпіталю, лазарету тощо). Організація медичного постачання Радянської Армії у 60-70 рр ХХ століття показана на схемі 1.

Організація забезпечення Радянської Армії лікарськими засобами та іншим медичним майном здійснювалася за наступними принципами [6]:

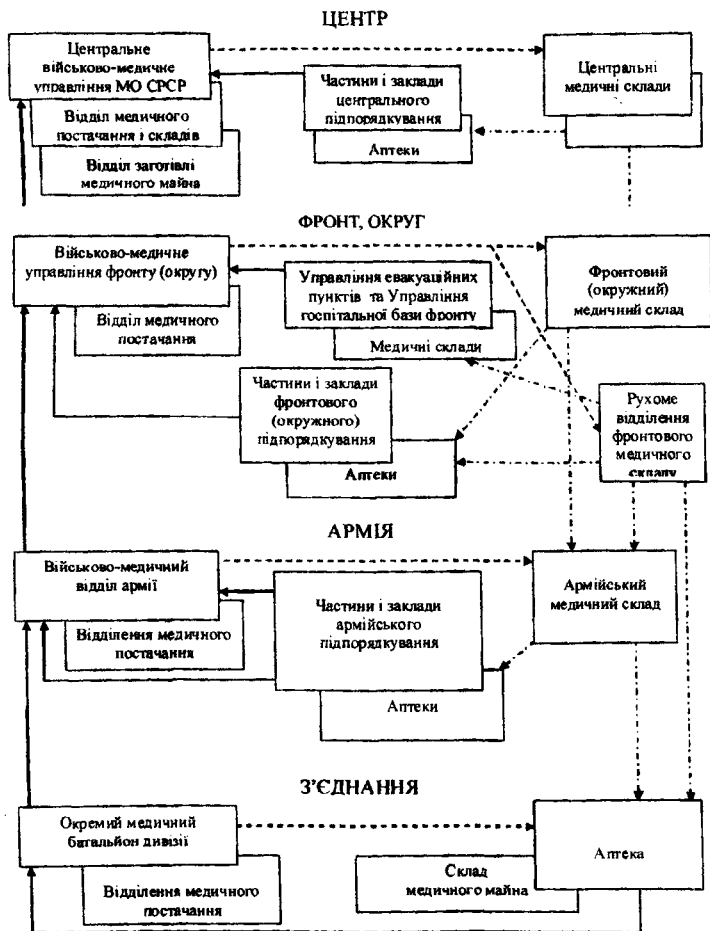
- повне і безперебійне постачання військових частин і лікувальних закладів у всі періоди їх діяльності. Цей принцип було визнано як є головний;
- централізоване постачання медичним майном військ і флоту, в основу якого покладено централізоване управління запасами медичного майна (розподіл і подача майна за розпорядженнями органу управління медичної служби);
- планове постачання медичним майном, що проявляється у встановленій періодичності подавання різних донесень та заявок на медичне майно і відпуску його за планами органу управління медичної служби;

- економічність і дбайливість у використанні медичного майна;
- висока готовність, яка полягає у швидкому розгортанні сил та засобів медичного постачання, що досягається чітким мобілізаційним плануванням і утриманням запасів медичного майна у готовності до негайного відпуску та використання за прямою потребою;
- життєздатність системи медичного постачання в умовах сучасної війни, що полягає у здібності її швидкого поновлення за рахунок наявних та приданих сил і засобів;
- нормоване натуральне постачання - відпуск медичного майна в натуральних одиницях у межах встановлених норм постачання. Негативні сторони цього принципу (примусовість асортименту, обмеження номенклатури, старіння норм постачання та інше) вдавалося подолати за рахунок децентралізованих заготівель.

Протягом 80-90 рр ХХ сторіччя корінних змін у вітчизняній системі військово-медичного постачання не відбувалося. Однак, необхідно відмітити, що в цей період більше стали приділяти уваги науковій організації праці на медичних складах та у військових аптеках [7, 8], яка передбачала:

- удосконалення організації та оснащення робочих місць;
- раціоналізацію і механізацію операційно-виробничих процесів;
- удосконалення організації перевезень медичного майна;
- раціоналізацію прийомів і методів праці;
- покращення умов праці;
- нормування витрат праці на окремі виробничі операції;
- підвищення спеціального і культурного рівня фармацевтичних фахівців;
- удосконалення форм розподілу праці;
- уніфікація прописів екстемпоральної рецептури;
- застосування математико-статистичних методів в плануванні та організації медичного постачання [10].

У цей же період здійснювалося удосконалення та поновлення керівних документів, що регламентували діяльність підрозділів і закладів медичного постачання [7, 8, 9].

Подача заявок на майно
 Видача наказів на відпуск або подачу майна
 Відпуск або подача майна

Висновки

Таким чином, напередодні набуття Україною незалежності вітчизняна система медичного постачання військ мала в наявності потужну та ефективну для того часу структуру, діяльність якої була забезпечена сучасною організаційно-методичною та науковою базою.

Література

1. Богатирьова Р.С. Історія фармації України / Р.В. Богатирьова, Ю.П. Спіженко, В.П. Черних та ін. – Х.: Прапор, Вид-во УкрФА, 1999. – 799 с.
2. Сирота П.С. Організація забезпечення медичним майном військових частин і медичних установ в умовах надзвичайного стану: навч. посіб. для студ. вищ. мед. і фарм. навч. закл. III-IV рівнів акредитації / П.С. Сирота, В.В. Трохимчук, В.І. Гридасов та ін. – Х.: Вид-во НФаУ; Золоті сторінки, 2002. – 320 с.
3. Организация медицинского снабжения Советской Армии и Военно-Морского Флота: учеб. пособ. для студ. фарм. инст., факульт. и для воен. провизоров / Под ред. В.А. Курьерова, А.С. Скубака. – Л., 1968. – 220 с.
4. Рябых Л.Д. Военно-медицинское снабжение и полевое медицинское оснащение / Л.Д. Рябых // – Л., 1978. – 173 с.
5. Трохимчук В.В., Сирота П.С. Організація забезпечення лікарськими засобами, медичним майном і технікою: Навч.-метод. посіб. – К., 1994. – 68 с.
6. Организация обеспечения войск медицинским имуществом / Под ред. Л.Д. Рябых, Б.А. Чакчира. – Л., 1989. – 500 с.
7. Указания по работе медицинских складов и депо. – М.: ЦВМУ МО СРСР, 1975. – 254 с.
8. Руководство по работе военных аптек. – М.: ЦВМУ МО СРСР, 1987. – 360 с.
9. Положение о снабжении медицинским имуществом Советской Армии и Военно-Морского Флота на мирное время: Наказ ЗМО – начальника Тилу МО СРСР від 04.07.1962. – М., 1962. – 60 с.
10. Чирков А.И., Юнкеров В.И., Подушкин Ю.И. Математические методы в военно-медицинском снабжении: Методическое пособие. – М.: Воениздат, 1990. – 134 с.